

The background image shows two hands holding up small, handmade airplanes. The airplanes are constructed from clear plastic bottles (one a soda bottle, the other a water bottle) with cardboard wings and tails attached. They are held against a blurred background of a body of water and trees at sunset. The text 'Onderzoek' is in white, and 'CIRCULAIRE ECONOMIE' is in large blue letters.

Onderzoek CIRCULAIRE ECONOMIE

KENNISCENTRUM
.....
2EEUWSE SAMENLEVING

Inhoud

Inleiding	3
Deel 1 Bekendheid met circulaire economie	4
Deel 2 Eigen gedrag recycling & verspilling	5
Deel 3 Motivaties bij kopen/consumeren voedselproducten	7
Deel 4 Tweedehands, repareren & verbouwen/klussen	9
Deel 5 Belang van een circulaire economie	10
Samenvatting	14
Toelichting & verantwoording	15
Bijlagen	16
Colofon	18

Recycled Fibres are made
from waste material and
thereby saves natural
resources

Inleiding

Het huidige lineaire economische model houdt onvoldoende rekening met de uitputting van grondstoffen enerzijds en de impact op klimaat, milieu en maatschappij door afval, vervuiling en uitbuiting anderzijds¹. Een 'circulaire economie' biedt een alternatieve manier om de economie vorm te geven. Een circulaire economie is gericht op minder afval, waardebehoud van producten op lange termijn, minder afhankelijkheid van primaire grondstoffen en gesloten kringlopen van producten en materialen. In een circulaire economie houdt men rekening met de planetaire grenzen en sociaal-economische situatie in een samenleving¹.

In het Nationaal Programma Circulaire Economie² van de Rijksoverheid wordt gekeken naar wat er nodig is om een circulaire economie in Nederland te kunnen realiseren in 2050. Ook in de provincie Zeeland wordt er in samenwerking met bedrijfsleven gewerkt aan een circulaire economie³. Naast bedrijfsleven en overheid, spelen ook consumenten een rol in het tot stand brengen van een circulaire economie, bijvoorbeeld door te kiezen voor lokale producten, kapotte spullen te laten repareren en verpakkingen te recyclen.

Om een beeld te krijgen van hoe inwoners van Zeeland kijken naar een circulaire economie in de regio, en om te achterhalen en in hoeverre zij zelf bereid zijn hun (consumenten)gedrag aan te passen, is in augustus 2025 een vragenlijst uitgezet onder leden van het Inwonerpanel Zeeland.

In deze rapportage beschrijven wij de resultaten uit deze vragenlijst. In de vragenlijst zijn inwoners onder meer bevraagd over hun kennis over een circulaire economie, hun eigen consumentengedrag, en factoren die bij hen van belang zijn bij het al dan niet aanschaffen/consumeren van producten. Ook zijn inwoners bevraagd over hun mening over het belang van een circulaire economie in Zeeland. Bij alle vragen en onderwerpen is ook onderzocht of er verschillen te zien waren in de antwoorden op basis van geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en huishoudsamenstelling.

Dit onderzoek is uitgevoerd als onderdeel voor een verkenning van een learning community over circulaire industrie & sociale innovatie. In opdracht van, en gefinancierd door Provincie Zeeland.

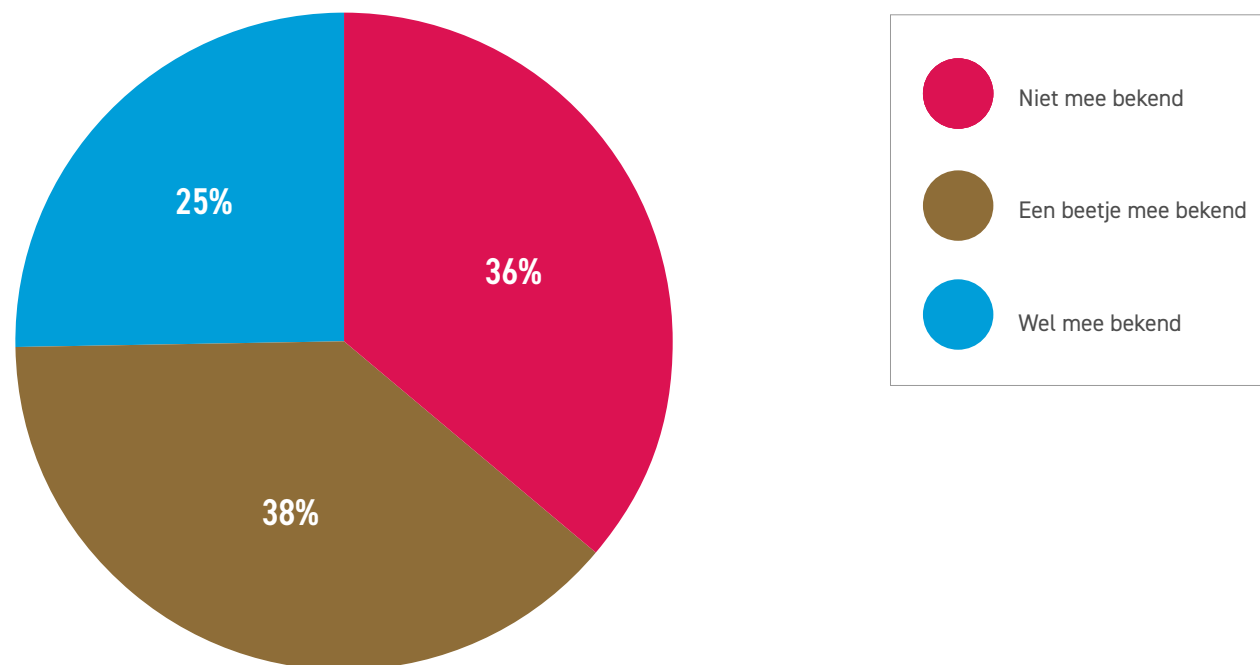
¹ Morsetletto, P. (2020). Targets for a circular economy. *Resources, Conservation and Recycling*. 153, 104553

² Ministerie van Infrastructuur & Waterstaat (2023). *Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030*. Rijksoverheid. Geraadpleegd op 3 oktober 2025 van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/beleidsnotas/2023/02/03/nationaal-programma-circulaire-economie-2023-2030>.

³ Provincie Zeeland (n.b.). *Toekomstbestendig ondernemen Zeeland, Circulaire Economie*. Geraadpleegd op 14 september 2025 van <https://www.zeeland.nl/toekomstbestendig-ondernemen-zeeland/circulaire-economie>.

Deel 1 Bekendheid met circulaire economie

Een kwart van de inwoners geeft aan bekend te zijn met de term 'circulaire economie'. Dit percentage ligt een stuk lager bij vrouwen (18%) vergeleken bij mannen (34%). Ook zijn jongeren in de leeftijdscategorie 19-29 vaker niet bekend met de term circulaire economie (49%) dan andere leeftijdsgroepen (in andere leeftijdsgroepen ligt dit percentage tussen de 33 en 37%). Ook heeft opleidingsniveau een grote rol in het bekend zijn met een circulaire economie. 49% van laag opgeleiden⁴ geeft aan niet bekend te zijn met deze term, vergeleken met slechts 19% van de hbo/academisch opgeleiden.

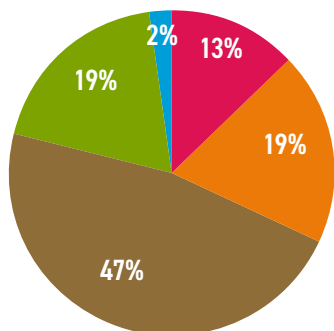

⁴ Het opleidingsniveau wordt hier nog aangeduid met laag, middelbaar en hoog, omdat er nog geen alternatieve, algemeen geaccepteerde aanduiding is. Zie ook de onderzoeksverantwoording.

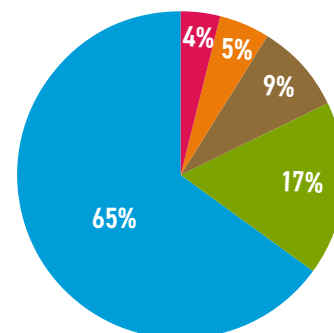
Deel 2 Eigen gedrag recycling & verspilling

Hieronder volgt een viertal stellingen die zijn voorgelegd aan het Inwonerpanel - Circulaire Economie:

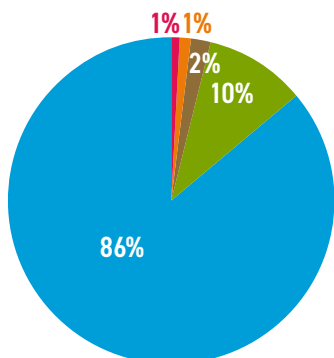
Stelling 1: Ik vermijd het kopen van plastic verpakkingen

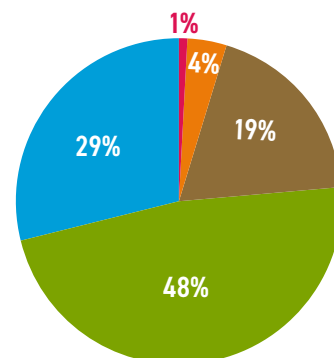
Stelling 3: Ik lever kleine elektrische apparaten in bij verzamelpunten

Stelling 2: Ik lever statiegeld verpakkingen (blikjes, flessen) in bij verzamelpunten

Stelling 4: Ik vermijd het weggooien van eten

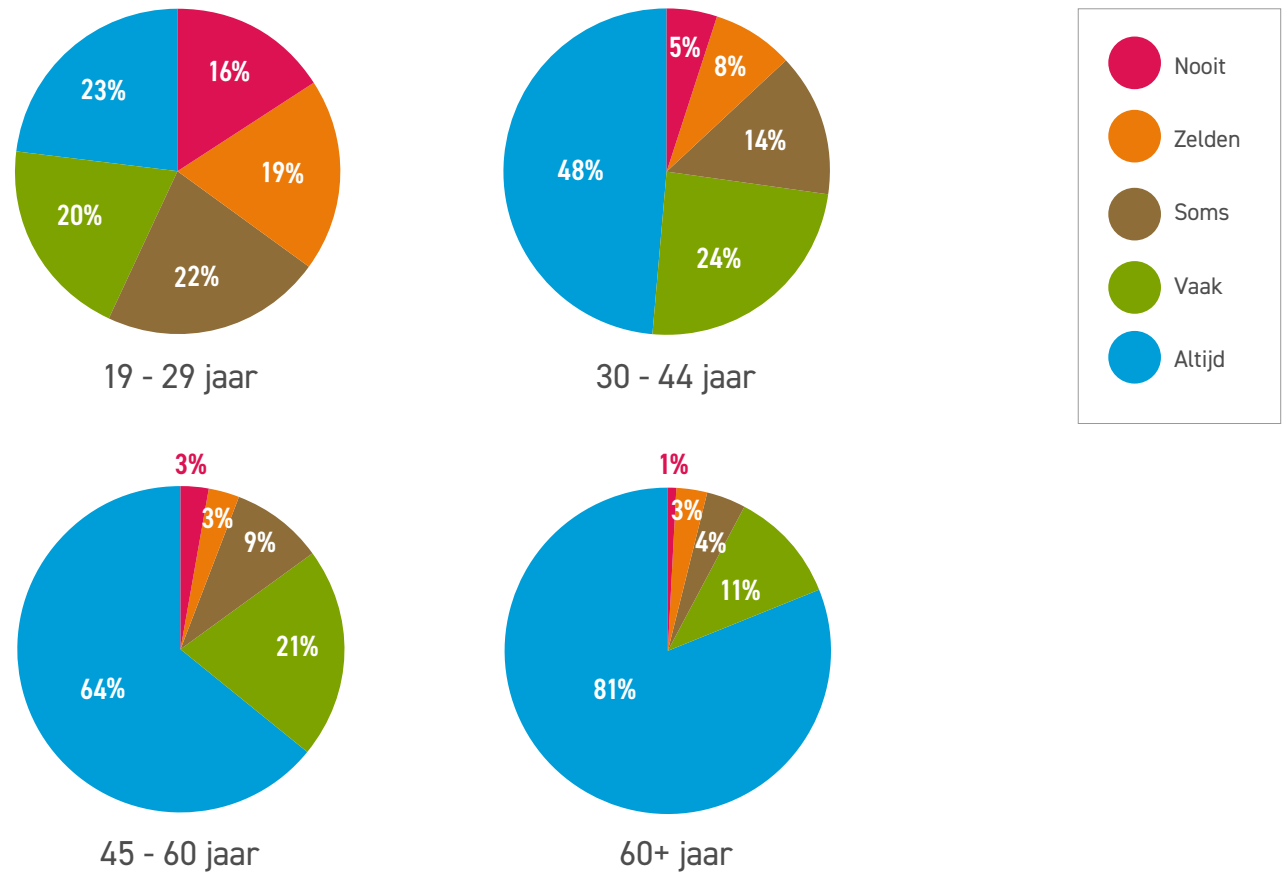

Op basis van bovenstaande antwoorden kunnen we concluderen dat de grote meerderheid zich inzet tegen voedsel-verspilling en bereid is verpakkingen en apparaten te recyclen. Het mijden van plastic verpakkingen wordt nog in mindere mate gedaan, slechts 21% van de inwoners geeft aan dit vaak, of zelfs altijd te doen.

Als we deze stellingen bekijken per leeftijdscategorie, valt op dat jongeren in de categorie 19-29 jaar minder vaak plastic verpakkingen mijden en minder vaak statiegeld verpakkingen en/of elektrische apparaten inleveren bij inleverpunten.

Ook geeft 23% van de vrouwen aan het kopen van plastic verpakkingen vaak te vermijden, tegenover slechts 15% van de mannen. Het percentage inwoners dat aangeeft elektrische apparaten *altijd* in te leveren bij verzamel-punten stijgt met de leeftijd, zoals hiernaast te zien is.

Stelling 3: Ik lever kleine elektrische apparaten in bij verzamelpunten:

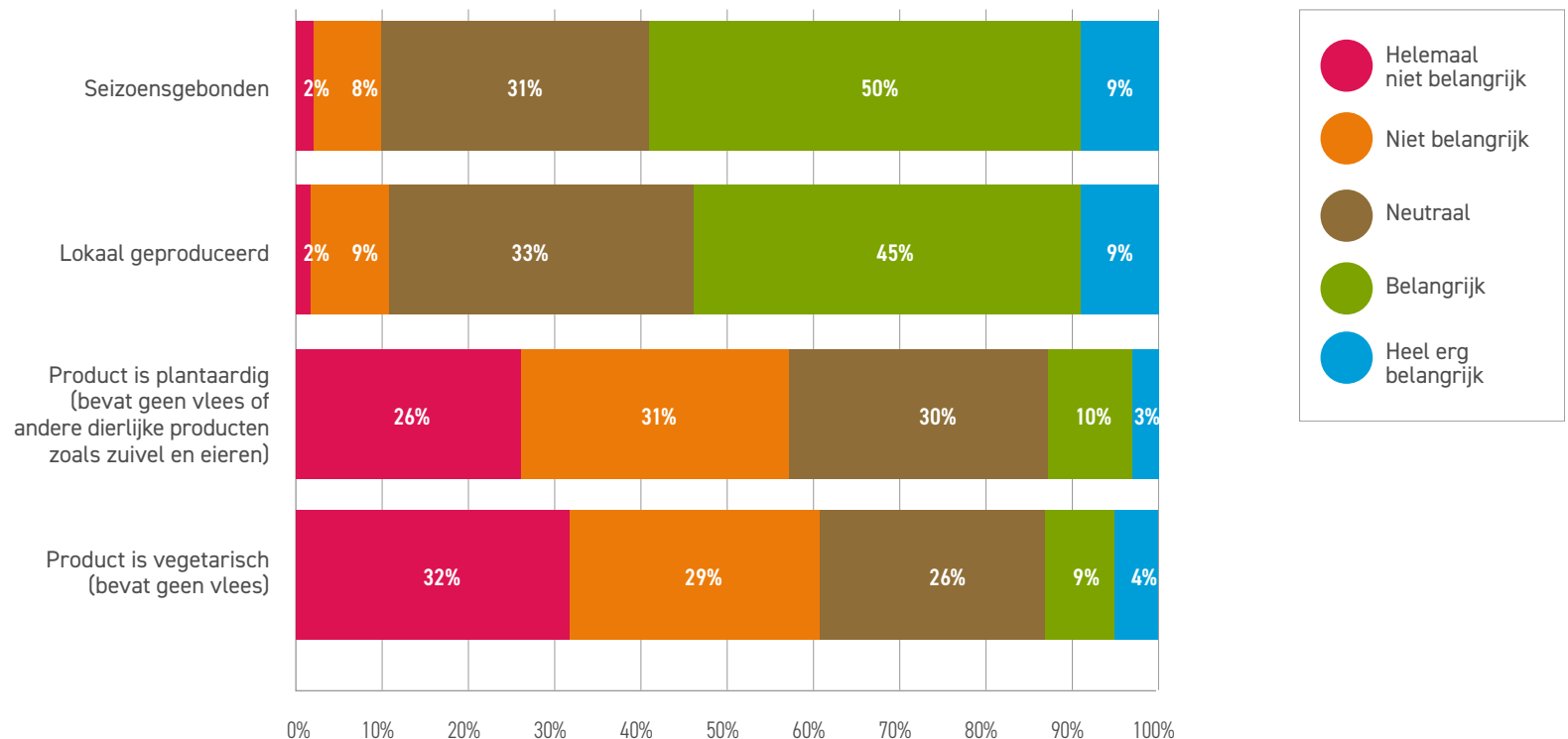

Deel 3 Motivaties bij kopen/consumeren voedselproducten

Of een product vegetarisch of geheel plantaardig is speelt slechts voor een klein aantal inwoners een rol bij het kopen of consumeren van een voedselproduct.

Als we kijken naar 'lokaal geproduceerd' of 'seizoensgebonden', dan zien we een heel ander beeld. Meer dan de helft van de respondenten vindt dit belangrijke redenen om een product wel of niet te kopen. Slechts 10 - 11% geeft aan er geen belang aan te hechten of een product lokaal geproduceerd dan wel seizoensgebonden is. Laag opgeleiden lijken het nog iets belangrijker te vinden dat een product lokaal geproduceerd is dan middelbaar opgeleiden: 62% van de lager opgeleiden vindt lokale productie belangrijk of heel erg belangrijk, bij middelbaar opgeleiden is dit 51%.

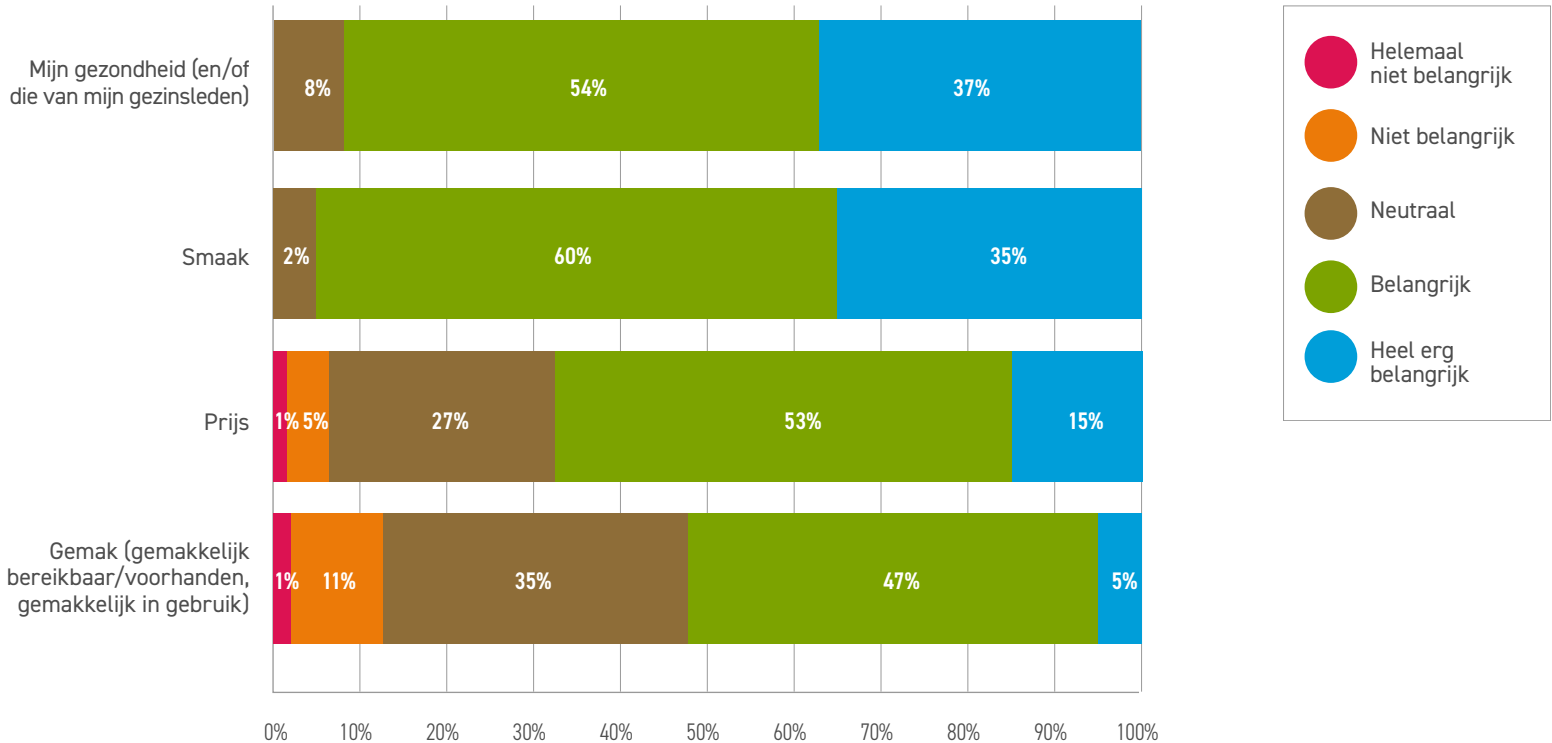
Wat zijn voor u belangrijke redenen om een voedselproduct wel of niet te kopen/consumeren?

Gezondheid en smaak spelen een zeer grote rol in de keuze voor een product: in beide gevallen geeft meer dan 90% aan dit belangrijk of heel belangrijk te vinden. Ook de prijs van een product speelt een grote rol, dit wordt door 68% als belangrijk of heel belangrijk gezien.

Andere redenen die door inwoners nog genoemd werden zijn biologische certificering, dierenwelzijn, mensenrechten, verpakking (mijden plastic), bekendheid met een merk of juist iets nieuws willen proberen, religie en cultuur en enkele inwoners benoemen de voorkeur voor producten uit hun eigen moestuin.

Wat zijn voor u belangrijke redenen om een voedselproduct wel of niet te kopen/consumeren?

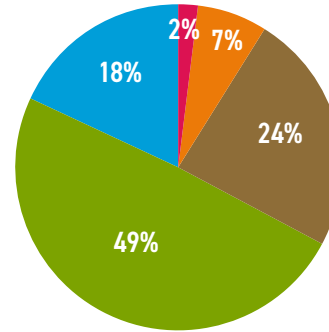
Deel 4 Tweedehands, repareren & verbouwen/klussen

Hiernaast volgen weer een drietal stellingen:

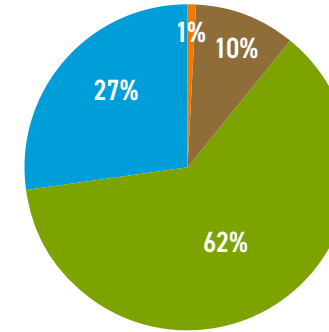
Als we kijken naar verschillen tussen leeftijdscategorieën zien we dat de leeftijdscategorie 60+ iets vaker aangeeft belang te hechten aan tweedehands opties en gebruik te zouden maken van reparatieservices vergeleken met de jongere leeftijdscategorieën. Dit verschil is echter niet heel groot. Als het gaat om gebruik van duurzame materialen bij klussen/verbouwen zien we grotere verschillen tussen leeftijdscategorieën.

33% van jongeren tussen de 19-29 jaar geeft aan niet te zullen kiezen voor duurzamere materialen, tegenover 26% van de 30-44 jarigen, 14% van de 45-59 jarigen en slechts 6% van de 60 plussers.

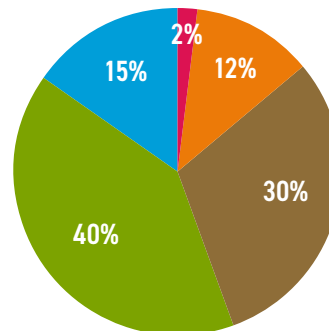
Bijna 70% van de 60 plussers kiest wel voor duurzame materialen.

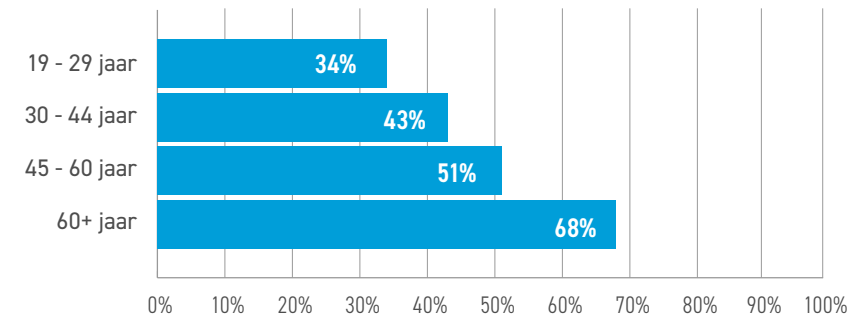
Ik vind het belangrijk dat bedrijven mij de keuze bieden tussen nieuwe en tweedehands producten

Wanneer bedrijven een reparatieservice zouden aanbieden dan zou ik daar gebruik van maken

Bij het klussen/verbouwen van mijn huis kies ik voor duurzame materialen, ook als dat duurder is

Bij het klussen/verbouwen van mijn huis kies ik voor duurzame materialen, ook als dat duurder is

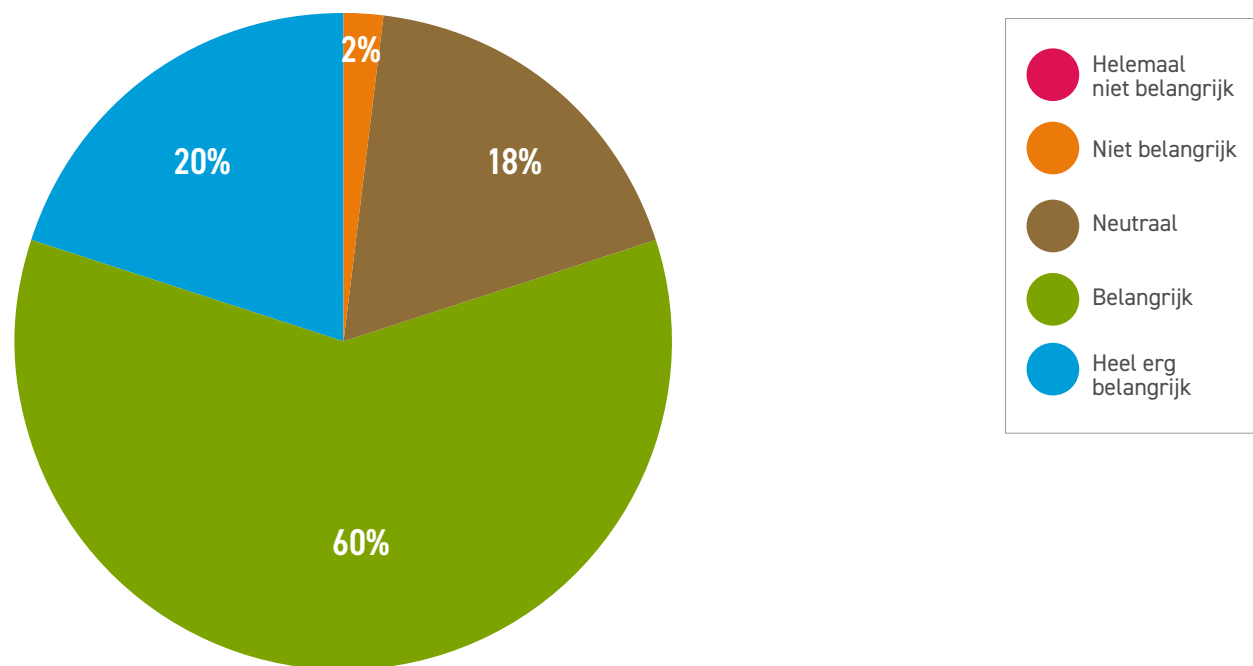
Deel 5 Belang van een circulaire economie

Als laatste werd aan panelleden gevraagd in welke mate ze het belangrijk vinden om in Zeeland toe te werken naar een circulaire economie. In een open vraag konden panelleden hun antwoord vervolgens toelichten. Vrouwen gaven vaker aan het heel erg belangrijk te vinden dat Zeeland zich inzet voor een circulaire economie (25%, vergeleken met 15% bij mannen). Mannen gaven vaker aan neutraal tegenover het belang van een circulaire economie te staan. Ook zijn er verschillen te zien tussen leeftijdscategorieën. 64% van de jongeren tussen de 19-29 jaar vindt het belangrijk of heel belangrijk dat we ons in Zeeland inzetten voor een circulaire economie, tegenover 77% van de 29-44 jarigen, 78% van de 45-59 jarigen en 86% van de 60 plussers. Jongeren vinden het niet per se niet belangrijk, maar staan er relatief vaker neutraal tegenover.

Kijkend naar opleidingsniveau valt op dat hoogopgeleiden het vaker belangrijk of heel belangrijk vinden dat we ons in Zeeland inzetten voor een circulaire economie (87%) in vergelijking met laag (77%) en middelbaar (78%) opgeleiden.

Panelleden konden vervolgens uitleggen waarom ze het wel of niet belangrijk vinden dat we ons in Zeeland inzetten voor een circulaire economie.

In welke mate vindt u het belangrijk dat we ons in Zeeland inzetten voor een circulaire economie?

Neutraal (18%)

Respondenten uit deze categorie staan op zich niet negatief tegenover de principes van een circulaire economie maar kijken er veelal met een pragmatische, kritische, meer afstandelijke blik naar. Deze respondenten geven aan dat ze vinden dat de verantwoordelijkheid voor het realiseren van een circulaire economie vooral moet liggen bij de grote vervuilende bedrijven in binnen maar ook buitenland. De lasten mogen volgens hen niet bij burgers terecht komen. Alleen in Zeeland aan de slag gaan met circulariteit terwijl er elders gewoon door wordt gegaan met vervuilende praktijken vindt men zinloos.

Ook geeft een aantal respondenten aan dat ze vinden dat er belangrijkere problemen zijn op het moment en een circulaire economie wat hun betreft geen prioriteit heeft. Daarnaast kan druk en het opleggen van regels averechts werken. Zo laat een respondent weten het prima te vinden als we werken aan een circulaire economie, zolang het niet meer gaat kosten, niet te veel moeite kost, en hen niet belemmert in hun vrije keuzes.

Niet belangrijk (2%)

De respondenten die aangeven een circulaire economie niet belangrijk te vinden dragen dezelfde soort redenen aan als respondenten in de categorie 'neutraal'. Het zou ieder eigen keuze moeten zijn, andere problemen zijn belangrijker op dit moment, en het is zinloos als we alleen in Zeeland aan de slag zouden gaan.

Belangrijk (80%)

De groep respondenten die een circulaire economie in Zeeland belangrijk vindt is verreweg het grootst (83%). Respondenten vinden het vooral belangrijk om afval te verminderen en verspilling te vermijden. Ze vinden dat we moeten denken aan toekomstige generaties door zoveel mogelijk ons best te doen om een leefbare wereld achter te laten. Hierbij is het belangrijk om zorg te dragen voor het milieu voor en de natuur door deze zo min mogelijk te vervuilen en in stand te houden. Het feit dat er geen oneindige hoeveelheid grondstoffen is, maakt volgens deze groep dat we hier verantwoordelijk mee om moeten gaan.

Verder benoemen respondenten zowel een collectieve verantwoordelijkheid om bij te dragen aan een duurzame toekomst als een persoonlijke verantwoordelijkheid. Waar respondenten in de categorieën 'niet belangrijk' en 'neutraal' meer wijzen op internationale verantwoordelijkheid om een duurzamere toekomst te realiseren, is dit bij de groep 'belangrijk' anders. Deze respondenten vinden dat de verantwoordelijkheid *niet alleen* bij internationale partijen ligt, maar dat ook regio's en individuen zelf hier een rol in hebben. Zoals één van de respondenten aangaf: *'Zeeland is natuurlijk geen grote speler, maar dat is geen reden om af te haken'*.

Naast bovenstaande redenen, noemen respondenten ook voordelen van een circulaire economie. Het kan zorgen voor meer economische autonomie. Verder kan een (meer) circulaire economie gezondheidsvoordelen opleveren door minder vervuiling vanuit industrie. De kwaliteit van producten kan erop vooruit gaan als de nadruk minder ligt op kwantiteit maar vooral op een zo lang mogelijke levensduur. Op termijn kan dit ook financiële voordelen opleveren voor de consument.

Enkele respondenten benoemen de mogelijke positieve effecten op sociale cohesie en inclusie als de relatie tussen consumenten en producten zich meer op lokaal niveau afspeelt. Dit zal echter alleen gebeuren als er voldoende aandacht is voor toegankelijkheid, beschikbaarheid, en betaalbaarheid van circulair geproduceerde producten. Alleen dan kan iedereen in de samenleving meedoen met deze circulaire economie, en is het niet alleen weggelegd voor de groep die het zich kan veroorloven vrijwillig meer te betalen voor circulaire producten. Respondenten lichten niet verder toe op welke manier een circulaire economie kan zorgen voor sociale inclusie. Het is waarschijnlijk dat zij doelen op het zinvol betrekken van personen met een afstand tot de arbeidsmarkt en daarmee een circulaire economie ook maatschappelijk circulair te maken.

Volgens deze groep moet de Provincie en de Rijksoverheid het voortouw nemen. De meningen zijn wel enigszins verdeeld over de manier waarop. Zoals een respondent het verwoordt: *‘de overheid moet lef hebben, maar niet afdwingen’*.

De meeste
inwoners zijn
(een beetje)
bekend met de
term circulaire
economie.

Samenvatting

- Drie op de vier inwoners is bekend of een beetje bekend met de term circulaire economie.
- De grote meerderheid probeert geen voedsel te verspillen en is bereid verpakkingen en apparaten te recycleren. Jongeren zijn hier minder vaak toe bereid vergeleken met oudere leeftijdscategorieën. Het mijden van plastic verpakkingen wordt over de hele linie nog in mindere mate gedaan.
- Bij het kopen/consumeren van voedsel speelt gezondheid een grote rol, gevolgd door smaak en prijs. Ook vindt meer dan de helft van de respondenten het belangrijk dat een product lokaal geproduceerd en/of seizoensgebonden is.
- De grote meerderheid van respondenten ziet graag dat bedrijven tweedehands opties en een reparatieservice aanbieden.
- Een kleine meerderheid (55%) geeft aan duurzame materialen te willen gebruiken bij het klussen/verbouwen, ook als deze meer kosten. Bij jongeren ligt dit percentage echter een stuk lager.

Toelichting & verantwoording

- De vragenlijst over circulaire economie is uitgezet onder Inwonerpanel Zeeland. Inwonerpanel Zeeland heeft ruim 3.400 leden, verdeeld over de 13 Zeeuwse gemeenten. Panelleden zijn per e-mail uitgenodigd om de vragenlijst in te vullen.
- De vragenlijst was in te vullen vanaf 7 juli 2025 tot en met 2 september 2025. De antwoorden zijn vertrouwelijk geanalyseerd, en worden niet gekoppeld aan de identiteit van het panellid.
- De vragenlijst is uitgezet onder alle leden van Inwonerpanel Zeeland. Ten tijde van de uitvraag ging dit om 3.342 panelleden. In totaal hebben 2.297 inwoners de vragenlijst volledig ingevuld (responspercentage afgerond 69%).
- Sommige groepen zijn oververtegenwoordigd in Inwonerpanel Zeeland. Om hiervoor te corrigeren, zijn de resultaten gewogen. De achtergrondgegevens van de panelleden die de vragenlijst hebben ingevuld zijn aan het einde van de rapportage te vinden.
- De open antwoorden die panelleden konden geven als toelichting in Deel 4 zijn gecodeerd met behulp van de AI functie van Atlas.ti en Claude.ai.
- De antwoorden voor de categorieën 'neutraal' en 'niet belangrijk' zijn in Atlas.ti gecodeerd met de 'AI coding' functie. De codes zijn vervolgens door de onderzoeker verder opgeschoond en gecategoriseerd.
- Omdat de groep 'wel belangrijk' veel groter was en er dus veel meer open antwoorden waren die onder die categorie vielen, was AI coding minder geschikt. De antwoorden van deze categorie zijn daarom eerst (gerandomiseerd) opgesplitst in zeven delen. Vervolgens is het eerste deel gecodeerd met de 'Intentional AI coding' functie van Atlas. Hiervoor heeft de onderzoeker Atlas.ti de volgende vraag meegegeven: *wat zijn redenen waarom respondenten een circulaire economie belangrijk vinden?*
- Voor die vraag heeft Atlas.ti codes gegenereerd. Deze zijn vervolgens weer opgeschoond en gecategoriseerd door de onderzoeker.
- Dezelfde handeling is nogmaals uitgevoerd voor deel 2 van de antwoorden onder de categorie 'wel belangrijk' om na te gaan of hier dezelfde type codes uit voort kwamen. Op basis hiervan zijn er nog 2 codes toegevoegd aan de bestaande lijst.
- Deze lijst met 36 codes is vervolgens door het programma Claude AI toegepast op alle zeven delen van de antwoorden onder de categorie 'wel belangrijk'. Daarnaast heeft Claude AI ook nog een frequentie analyse van de codes gedaan.
- In de bijlage zijn als voorbeeld een aantal codes met bijbehorende citaten opgenomen.
- Er is gebruik gemaakt van een indeling op opleidingsniveau, waarin we het hebben over laag, middel, en hoogopgeleiden. Er is momenteel nog geen algemeen geaccepteerde indeling die de termen laag-midden-hoog opgeleid vervangt. Om deze reden houden wij nu de indeling van het ministerie van OCW⁵ aan.

⁵ Ministerie van Onderwijs, Cultuur, en Wetenschap. (2021). *Opleidingsniveau van de bevolking*. Geraadpleegd op 18-09-2025, van <https://www.ocwincijfers.nl/sectoren/hoger-onderwijs/kwaliteit/onderwijs-en-arbeidsmarkt/kwantitatieve-aansluiting-op-de-arbeidsmarkt/opleidingsniveau-van-de-bevolking#:~:text=Middelbaar%20opgeleid%3A%20het%20hoogst%20behaalde,behaalde%20onderwijsniveau%20is%20laag%20onderwijs.>

Bijlagen

Voorbeeld codes en bijbehorende citaten

Code	Citaat
Zelfbeschikking	'Ik vind het vooral belangrijk dat ieder zijn eigen keuzes kan blijven maken. Iedereen kan dan naar gelang het budget keuzes maken.'
Financiële overwegingen	

NEUTRAAL

Code	Citaat
Financiële overwegingen	'Circulair is vaak duurder en dat kan, wil ik niet betalen.'
Prioriteiten stellen	'Behoud van natuur lijkt belangrijk of het reduceren van industriële vervuiling.'
Verantwoordelijkheid	

BELANGRIJK

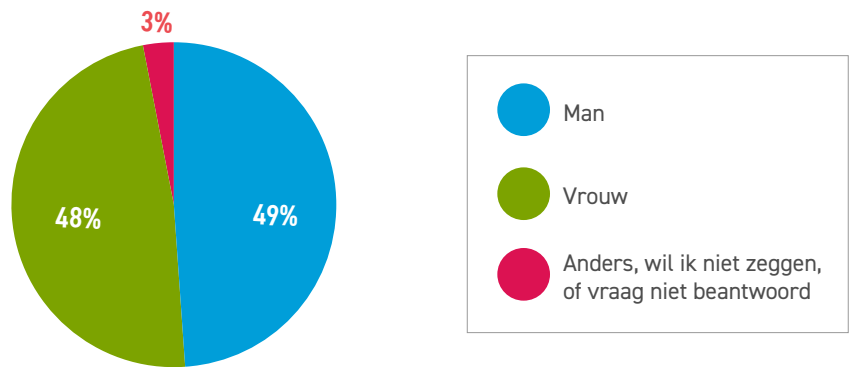
Code	Citaat
Afhankelijkheid verminderen	'Alles dichtbij produceren en afnemen is goedkoper en duurzamer en maakt onafhankelijker van het importeren van producten.'
Leefbare wereld	'Als we de klimaatverandering willen reduceren of stoppen én we willen een leefbare aarde achterlaten is er eigenlijk geen keuze.'

Achtergrondgegevens deelnemende panelleden (ongewogen)

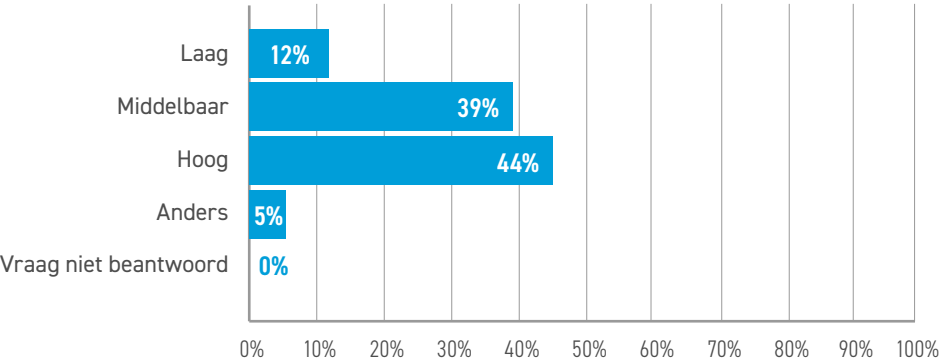
Zoals eerder vermeld, is er d.m.v. weging gecorrigeerd voor oververtegenwoordiging van specifieke groepen binnen het panel.

Categorie	#	%
Mail niet geopend	453	14%
Mail geopend, vragenlijst niet	525	16%
Vragenlijst geopend, niet afgerond	67	2%
Vragenlijst ingevuld	2.297	69%
Totaal uitgenodigd	3.342	100%

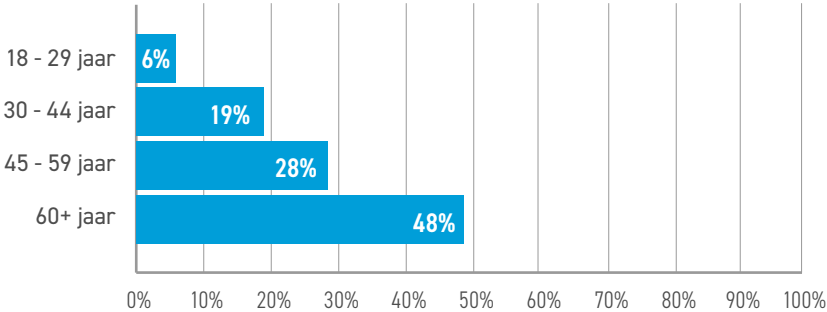
Geslacht deelnemers in %

Opleidingsniveau deelnemers in %

Leeftijdscategorie deelnemers in %

Reduce
Reuse
Recycle

Colofon

Circulaire Economie

Auteur

HZ Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving

Met dank aan

Deelnemers van het Inwonerpanel

Grafische vormgeving

Janca Huysmans | graphicjam.nl

Beelden

Shutterstock

Uitgave

HZ Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving, oktober 2025

Dit onderzoek is gefinancierd door de provincie Zeeland

Publicaties.kczs.nl

